

Sygn. akt VII ACa 918/17

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VII Wydział Gospodarczy w następującym składzie:

Przewodniczący: SSA Tomasz Szanciło

Sędziowie: SA Marcin Łochowski (spr.)

SO del. Paweł Iwaniuk

Protokolant: sekr. sądowy Izabela Nowak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 listopada 2017 r.

sprawy z powództwa K. K. i B. K.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 21 marca 2016 r., sygn. akt XVII AmC 1165/14

p o s t a n a w i a :

I. uchylić zaskarżony wyrok w całości, umorzyć postępowanie w sprawie i nie obciążać powodów kosztami procesu za pierwszą instancję;

II. zasądzić od K. K. i B. K. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej w W. kwoty po 420 zł (czteryście dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VII ACa 918/17

UZASADNIENIE

K. K. i B. K. pozwem skierowanym przeciwko (...) S.A. w W. wnieśli o uznanie za niedozwolone i zakazanie stosowania pozwanemu w obrocie z konsumentami postanowień zamieszczonych w § 3 ust. 3 wzorca umowy o nazwie „Umowa o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowanych kursem EUR” o następującej treści: „Ubezpieczenie niskiego wkładu własnego Kredytu na 36 miesięczny okres ubezpieczenia. Jeżeli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia licząc od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym nastąpiła wypłata Kredytu, nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zadłużenia kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie podlega automatycznemu przedłużeniu na kolejny okres 36 miesięczny okres, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie może przekroczyć 180 miesięcy. Kredytobiorca upoważnia Bank do pobrania środków tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia niskiego wkład własnego w wysokości 4,5% kwoty Kredytu objętego ubezpieczeniem, tj. 7989,83 złotych oraz zwrotu kosztów z tytułu automatycznego przedłużenia ubezpieczenia niskiego wkładu z rachunku wskazanego w § 6, bez odrębnej dyspozycji. Kwota kredytu objęta ubezpieczeniem niskiego wkładu wynosi 177551,82 złotych.”

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa jako bezzasadnego oraz zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu.

Zarządzeniem z dnia 3 grudnia 2014 r. powodowie zostali wezwani do sprecyzowania żądania pozwu przez podanie, czy domagają się kontroli wzorca umowy stosowanego przez pozwanego mBank, czy też z uwagi na indywidualny charakter zapisu § 3 pkt 3 zdanie 3 i 4, domagają się uznania za niedozwolone i niewiążące postanowień indywidualnej umowy nr (...) wiążącej powodów z pozwanym mBankiem.

Powodowie oświadczyli, że żądają kontroli wzorca umowy stosowanego przez pozwanego, w zakresie, w jakim w połączeniu z regulaminem udzielania kredytów hipotecznych, zobowiązuje biorących kredyt do pokrycia kosztów ubezpieczenia niskiego wkładu w kwocie stanowiącej procent sumy kredytu, a w oderwaniu od rzeczywistości ponoszonych przez pozwanego bank kosztów takiego ubezpieczenia, a tym samym, uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone.

Wyrokiem z dnia 21 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał (...) S.A. w W. stosowania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: „Ubezpieczenie niskiego wkładu własnego Kredytu na 36 miesięczny okres ubezpieczenia. Jeżeli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia licząc od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym nastąpiła wypłata Kredytu, nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie podlega automatycznemu przedłużeniu na kolejny okres 36 miesięczny okres, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie może przekroczyć 180 miesięcy. Kredytobiorca upoważnia Bank do pobrania środków tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia niskiego wkład własnego w wysokości 4,5% kwoty Kredytu objętego ubezpieczeniem, tj. 7989,83 złotych oraz zwrotu kosztów z tytułu automatycznego przedłużenia ubezpieczenia niskiego wkładu z rachunku wskazanego w § 6, bez odrębnej dyspozycji. Kwota kredytu objęta ubezpieczeniem niskiego wkładu wynosi 177551,82 złotych.” oraz obciążył pozwanego kosztami procesu.

Sąd Okręgowy wskazał, że bezsporne jest, iż pozwany stosował w obrocie z konsumentami wzorzec o nazwie „Umowa nr [...] o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowanych kursem EUR”, wobec czego postanowienia z tych wzorców umownych nie były uzgadniane indywidualnie z konsumentami.

Sąd pierwszej instancji podzielił także stanowisko powodów co do charakteru kwestionowanego postanowienia, uznając, że kształtuje ono prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco narusza interesy konsumenta (art. 385¹ § 1 k.c.).

Przy czym, zdaniem Sądu Okręgowego, nie ma znaczenia fakt, na który wskazywał pozwany na rozprawie w dniu 21 marca 2016 r., że od 2013 r. nie stosuje w obrocie z konsumentami zakwestionowanego postanowienia. Pozwany nie przedstawił jakichkolwiek dowodów na poparcie swojego stanowiska w tym zakresie. Sam fakt zaniechania przez pozwanego stosowania kwestionowanego w pozwie postanowienia został przez pozwanego zgłoszony dopiero na rozprawie w dniu 21 marca 2016 r., gdy możliwość zgłoszenia tego faktu istniała już w chwili wnoszenia odpowiedzi na pozew. Złożone zaś na rozprawie niepoświadczone za zgodność z oryginałem kserokopie nie posiadają w świetle przepisów k.p.c. żadnego waloru dowodowego.

Natomiast, odnośnie do wniosku pozwanego o odrzucenie pozwu Sąd Okręgowy wskazał, że w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 stwierdzono, że prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza powództwo o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę pozwanego w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 k.p.c.), jak również że prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone – także po wpisaniu tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – nie wyłącza powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę niebędącego pozwanym w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 k.p.c. w zw. z art. 479⁴³ k.p.c.). Oznacza to, iż wpisane uprzednio postanowienia wzorca umowy o treści tożsamej w sprawach, w których

pozwany był inny podmiot, nie odnoszą materialnego skutku w stosunku do pozostałych podmiotów stosujących klauzule o podobnej treści.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając orzeczenie w całości i zarzucając wyrokowi:

- naruszenie art. 379 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 479⁴³ k.p.c. przez wydanie orzeczenia w sprawie, w które z uwagi na treść wpisu pod nr (...) do Rejestru Klauzul Niedozwolonych oraz na zaistnienie stanu rozszerzonej prawomocności pozew powinien zostać odrzucony, a postępowanie w sprawie umorzone, co w konsekwencji doprowadziło do nieważności postępowania;

- nierozpoznanie istoty sprawy wyrażające się w tym, iż Sąd pierwszej instancji dokonał oceny treści postanowienia § 3 ust. 3 umowy z dnia 1 czerwca 2010 r. Nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem EUR zawartej pomiędzy powodami a pozwanym, a nie postanowienia wzorca umowy;

- naruszenie art. 479³⁶ k.p.c. w zw. z art. 479³⁸ k.p.c. przez ich niezastosowanie, co skutkowało dokonaniem przez Sąd I instancji oceny wystąpienia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. na gruncie postanowienia konkretnej umowy zawartej pomiędzy powodami a pozwanym, a nie jak nakazują powołane przepisy na gruncie wzorca umowy, którego to rodzaju ocena nie należy do kognicji (...);

- naruszenie art. 479⁴² § 1 k.p.c. przez jego błędne zastosowanie, co skutkowało zakazaniem wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia konkretnej umowy zawartej przez powodów z pozwanym, a nie postanowienia wzorca, którego Sąd I instancji nie zbadał, które to naruszenie było konsekwencją niezastosowania przez Sąd I instancji art. 479³⁶ k.p.c. w zw. z art. 479³⁸ k.p.c.;

- naruszenie przepisu art. 233 § 1 k.p.c. przez zaniechanie wyjaśnienia i ustalenia istotnych dla sprawy okoliczności oraz zaniechanie wszechstronnej oceny całokształtu dowodów;

- naruszenie art. 217 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. przez pominięcie przez Sąd I instancji wniosku dowodowego zgłoszonego przez pozwanego na rozprawie w dniu 21 marca 2016 r. i w konsekwencji błędne ustalenie stanu faktycznego sprawy;

- naruszenie art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. przez ich niezastosowanie, co skutkowało uznaniem, że powodowie udowodnili, że pozwany posługiwał się kwestionowanym wzorcem umowy w obrocie z konsumentami na sześć miesięcy przed wniesieniem pozwu;

- naruszenie art. 384 k.c. przez błędne zastosowanie, co skutkowało uznaniem, że umowa Nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem EUR zawarta w dniu 1 czerwca 2010 r. pomiędzy powodami a pozwanym jest wzorcem umowy;

- naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie.

W konsekwencji, pozwany wniósł o uchylenie wyroku oraz odrzucenie pozwu i zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego jest zasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego opisane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku i przyjmuje je za własne. Stan faktyczny w zakresie istotnym dla rozstrzygnięcia – tj. fakt posługiwania się przez

pozwanego kwestionowanym wzorcem umowy o określonej treści w czasie zawierania z powodami umowy – nie był sporny.

Przede wszystkim wymaga jednak wyjaśnienia charakter i zakres dochodzonego przez powodów żądania. Powodowie w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji wyjaśnili, że domagają się kontroli abstrakcyjnej – postanowienia wzorca umowy. Również na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym obecny powód potwierdził to stanowisko. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku wskazuje, że Sąd Okręgowy dokonał kontroli abstrakcyjnej. Jednak treść zaskarżonego rozstrzygnięcia stoi w sprzeczności z jego uzasadnieniem. Sąd pierwszej instancji uznał bowiem za niedozwolone i zakazał (...) S.A. w W. stosowania w umowach z konsumentami postanowienia wzorca umowy m.in. o treści: „Kredytobiorca upoważnia Bank do pobrania środków tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia niskiego wkład własnego w wysokości 4,5% kwoty Kredytu objętego ubezpieczeniem, tj. 7989,83 złotych oraz zwrotu kosztów z tytułu automatycznego przedłużenia ubezpieczenia niskiego wkładu z rachunku wskazanego w § 6, bez odrębnej dyspozycji. Kwota kredytu objęta ubezpieczeniem niskiego wkładu wynosi 177551,82 złotych”. Nie ulega wątpliwości, że przytoczone w wyroku postanowienie nie jest wzorcem umowy, ale indywidualnym, skonkretyzowanym postanowieniem umownym, którego źródłem jest wzorzec. Odwołanie się w przytoczonym postanowieniu do konkretnych kwot jednoznacznie wskazuje, że jest to postanowienie umowy, oparte na wzorcu, a nie treść wzorca umowy.

Mając na względzie stanowisko powodów, którzy w sposób niebudzący wątpliwości domagali się abstrakcyjnej kontroli wzorca, trzeba uznać, iż Sąd Okręgowy – w zakresie, w jakim uznał za niedozwolone i zakazał posługiwania się postanowieniem umowy, a nie wzorca – wykroczył poza granice żądania. Inaczej rzecz ujmując, Sąd pierwszej instancji nie był uprawniony do kontroli indywidualnego, skonkretyzowanego postanowienia umowy, skoro powodowie tego się nie domagali. W takiej też części wyrok zapadł z naruszeniem art. 321 § 1 k.p.c., co musi skutkować jego uchynieniem i umorzeniem postępowania w oparciu o art. 386 § 3 k.p.c., wobec braku żądania.

W pozostałym zakresie trafny jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 479⁴³ k.p.c. Należy zwrócić uwagę, że w dniu 12 czerwca 2015 r. w rejestrze klauzul niedozwolonych, prowadzonym przez Prezesa UOKiK na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumenta z dnia 24 sierpnia 2012 r., sygn. XVII AmC 2600/11 pod poz. nr (...) została umieszczona klauzula o treści: „Jeżeli z upływem pełnych 36 miesięcy okresu ubezpieczenia nie nastąpi całkowita spłata zadłużenia objętego ubezpieczeniem ani inne zdarzenie kończące okres ubezpieczenia, ubezpieczenie podlega automatycznej kontynuacji, przy czym łączny okres ubezpieczenia nie może przekroczyć 108 miesięcy, licząc od miesiąca, w którym nastąpiła wypłata Kredytu. Kredytobiorca upoważnia mBank do pobrania środków tytułem zwrotu kosztów ubezpieczenia w wysokości 3,50% różnicy pomiędzy wymaganym wkładem własnym Kredytobiorcy, a wkładem wniesionym faktycznie, tj. [...] oraz zwrotu kosztów z tytułu kontynuacji przedmiotowego ubezpieczenia z rachunku wskazanego w par. 6 bez odrębnej dyspozycji”. Wyrok Konsumenta z dnia 24 sierpnia 2012 r., sygn. XVII AmC 2600/11 został wydany przeciwko (...) Bank S.A. poprzednika prawnego pozwanego.

Zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 17 kwietnia 2016 r. wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Przy czym zgodnie z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 1634) do spraw, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wytoczono powództwo o uznanie postanowień wzorców umów za niedozwolone, stosuje się przepisy ustawy zmienianej w art. 2, w brzmieniu dotychczasowym, nie dłużej jednak niż przez 10 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Przepis art. 479⁴³ k.p.c. ma więc zastosowanie w niniejszej sprawie.

Jak słusznie wskazał Sąd Okręgowy prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza powództwo o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę pozwanego w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 k.p.c.) (uchwała

7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15). Wyjaśnić przy tym trzeba, że o tożsamości postanowień wzorców umów decyduje nie ich dosłowne brzmienie, ale ich treść normatywna (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006 r., (...) 3/06).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, klauzula wpisana do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK pod poz. 6068 jest tożsama w treści z postanowieniem wzorca umowy kwestionowanym w niniejszej sprawie.

Po pierwsze, użycie w obu tekstach odmiennych słów, tj. „kontynuacja” – „przedłużenie”, będących niewątpliwie synonimami, nie zmienia charakteru mechanizmu opisanego w tym postanowieniu.

Po drugie, nie mają znaczenia – wskazywane przez powoda – różnice w czasie trwania ubezpieczenia i wysokości odsetek. Wymaga podkreślenia, że abuzywny charakter klauzuli nie jest powiązany z długością trwania ubezpieczenia, ani wysokością jego kosztów, ale przede wszystkim z automatyzmem jego odnawiania (kontynuacji, przedłużania) oraz obciążeniem konsumenta kosztami tego ubezpieczenia. Oczywiście jest przy tym, iż jeżeli abuzywne jest postanowienie zakładające maksymalny okres trwania ubezpieczenia w wymiarze 108 miesięcy, to tym bardziej niedopuszczalne jest posługiwanie się postanowieniem przewidującym 180 miesięczny okres ubezpieczenia. Podobnie, gdy abuzywne jest postanowienie obciążające konsumenta kosztami ubezpieczenia w wysokości 3,5 % różnicy między wymaganym wkładem własnym kredytobiorcy, to tym bardziej niedopuszczalne jest ustalenie tych kosztów w wysokości – jak w wypadku powodów – 4,5 % tej różnicy.

Po trzecie, pozwany przyznał, że klauzule są tożsame – wnosząc o odrzucenie pozwu. Zatem, pozwany nie kwestionuje, iż postanowienie wzorca umowy o treści wskazanej w rejestrze klauzul niedozwolonych pod poz. 6068, inkorporowane do umowy zawartej z powodami i kwestionowane w pozwie nie wiąże stron (art. 385¹ § 1 k.c.).

Mając na względzie, że wpis do rejestru klauzul niedozwolonych nastąpił w dniu 12 czerwca 2015 r., a więc po wniesieniu pozwu, postępowanie w sprawie na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. podlegało umorzeniu.

Dlatego też, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w całości i w oparciu o art. 355 § 1 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. oraz art. 479⁴³ k.p.c. umorzył postępowanie w sprawie. Jednocześnie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążył powodów kosztami procesu przed Sądem pierwszej instancji, mając na względzie, że powództwo w chwili wytoczenia było zasadne, a przeszkoda procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej pojawiła się dopiero w toku postępowania bez związku z działaniami powodów.

Nadto, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 14 ust. 2 pkt 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.) zasądził od powodów na rzecz pozwanego kwoty po 420 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny orzekł, jak w sentencji.